

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΩΘΙΕΡΕΩΣ ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΡΩΣΣΟΥ (1867-1934 μ.Χ.)

Έπιμελεία τῶν πατέρων

τῆς Ἱ. Μ. Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερῶν (Πατρῶν).

σειρά: ΑΝΘΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ, τ. 8

Έκδόσεις «ΤΗΝΟΣ», Ἀθήναι 2004 (©)

Οἱ ἄρτοποιοὶ γνωρίζουν πῶς, ὅταν θέλουν νὰ ἐτοιμάσουν μεγάλη ποσότητα ἄρτου, ἀλλὰ τὸ προζύμι, ὅπου διαθέτουν, εἶναι παλαιό, πρέπει, πρὶν ἀρχίσουν τὸ ζύμωμα, νὰ «ἀναπιᾶσουν» τὸ προζύμι, ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὸ δυνατὸ, ἱκανὸ «νὰ ζυμῶσῃ ὅλον τὸ φύραμα». Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς, ὅταν ἠθέλησε νὰ ἐπανευαγγελισθῇ τὴν «ἀπωσθεῖσαν», τὴν εἰς ὕλισμὸ καὶ ἀθεΐα περιπεσοῦσα Δυτικὴ Εὐρώπη, ἠθέλησε νὰ «ἀναπιᾶσῃ» τὴν μικρὰ ζύμη, τὴν ὁποῖαν ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ ἐκεῖ.

Ἡ ζύμη αὐτὴ ἦταν, κυρίως, ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρώσων, τοὺς ὁποῖους οἱ διωγμοὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἠνάγκασαν εἰς ἐκπατρισμὸ. Αὐτοὶ οἱ κατατρεγμένοι μετανάσται ἐκλήθησαν νὰ ἀναζωπυρώσουν τὴν χριστιανικὴ πίστιν εἰς τὴν Δύσι, νὰ μεταβάλλουν τὴν «οὐκ ἠγαπημένην εἰς ἠγαπημένην». Ὅμως, ἡ χρονικὴ ἀπόστασις, ὅπου τοὺς ἐχώριζε ἀπὸ τὸν πρῶτον εὐαγγελισμὸ τους, ἦταν πολὺ μεγάλη καί, ἐν πολλοῖς, εἶχαν ἀφήσει τὴν «πρῶτην ἀγάπην».

Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Δημιουργὸς εὗρηκε νέους τρόπους, γιὰ νὰ καταστήσῃ ζωντανὴ τὴν παρουσία Του «ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας». Ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τῆς διασπορᾶς τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ὁ Θεὸς ἀνέδειξε Ἁγίους, «εἰς παραμυθίαν τῆς αἰχμαλωσίας των». Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρξε ὁ γνωστὸς ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης (1841-1924 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἐπικράτησι τῶν Νεοτούρκων, ἠναγκάσθη, μαζὶ μὲ τὸ ποιμνιὸν του καὶ ὄλους τοὺς χριστιανούς, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐνας ἄλλος Ἅγιος, ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλούς, εἶναι καὶ ὁ πρωτιερεὺς Ἀλέξιος (Μεντβένκωφ), Ρῶσος κατὰ τὸ γένος, ταπεινὸς καὶ ἀφοσιωμένος δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ὁ βίος του ὁμοιάζει μὲ ἐκείνον τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Πλανᾶ (1851-1932 μ.Χ.), καθὼς μάλιστα ἔζησαν τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴ. Ἄλλ' ἡ ζωὴ τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου (1867-1934 μ.Χ.), ὡς καὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου, φαίνεται νὰ ὑπῆρξε πλεον μαρτυρικὴ, διότι συνεδέθη μὲ τὴν τραγικὴ μοῖρα τῆς πατρίδος του κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ περασμένου αἰῶνος...

Τότε, ὅπου ἓνας χεῖμαρρος ἀθεΐας κατέκλυσε τὴν μοναδική, μετὰ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀρθόδοξον αὐτοκρατορία ἐπὶ τῆς γῆς. Τότε, ὅπου τὸ «μυστήριον ἐνεργήθη τῆς ἀνομίας» φανερώσῃ καὶ εἰς τὴν Ρωσσία. Τότε, ὅπου ἓνας ἀπὸ τοὺς «πολλοὺς ἀντιχριστοὺς ἔστη ἐν τόπῳ» τῆς ἁγίας ρωσικῆς γῆς. Τότε, ὅπου οἱ παλαιοὶ διωγμοὶ κατὰ τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐπανελήφθησαν μὲ μεγαλυτέρα ἔντασι καὶ ἀγριότητα. Τότε, ὅπου ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ δοκιμασθῇ ὁ εὐσεβὴς ρωσικὸς λαὸς «ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ». Τότε, ὅπου «ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία ἐγέννησε χιλιάδας μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς οὐδὲν ὕστερον τῶν μαρτύρων τῶν πρώτων αἰώνων. (Τότε, ὅπου) αἱ εἰκόνες παρουσιάσθησαν θαυμασταὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐκπλήκτων θεατῶν, οἱ θόλοι τῶν ἐκκλησιῶν ἀπήστραπτον ἐν φῶς, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. (Τότε, ὅπου) –θαῦμα ἀνώτερον ὄλων– ἡ Ἐκκλησία ἐγνώριζε νὰ θριαμβεύῃ εἰς ὅλας τὰς δυσκολίας, νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς δοκιμασίας ἀνανεωμένη

και στερεωμένη»¹.

Όμως, μία σύντομος ιστορική αναδρομή της εποχής εκείνης, ίσως να ήταν χρήσιμος, (έχοντας ως κυρία πηγή το βιβλίο του Ν. Ζέρνωφ : «Οί Ρώσοι και ή Έκκλησία τους», Άθηναι 1972).

Ο ΔΙΩΓΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Άπο τον Όκτώβριο του 1917, όταν οί μπολσεβίκου κατέλαβον την έξουσία, και δια τα 70 έπομένα χρόνια, οί Ρώσοι πιστοί εύρέθησαν έμπροσθεν μιās καταστάσεως, όπου όμοιά της δέν υπήρξε άλλη, καθ' όλην την ιστορία του Χριστιανισμού, διότι το Σοβιετικό κράτος έχαρκτηρίζετο από μία έπιθετική και στρατευμένη άθειά. Δέν του άρχουσε ένας ούδέτερος χωρισμός μεταξύ Έκκλησίας και Πολιτείας, άλλ' έπεζήτησε με όλα τα μέσα να έξαλείψη κάθε θρησκευτική πίστι και να διαλύση κάθε εκκλησιαστική ζωή. Ίσως γιατί έπεδίωκε να άνυψώση την δική του ιδεολογία εις το επίπεδο της θρησκείας. Γι' αυτό, όταν οί κομμουνιστάι έπετέθησαν κατά της Έκκλησίας, άνοιξαν μία νέα περίοδο εις την ιστορία του κόσμου, κάνοντας ένα άποφασιστικό βήμα προς την δημιουργία μιās νέας τάξεως, άφοϋ ό μαρξιστικός άθεϊσμός υπήρξε το τελευταίο βήμα εις την σταδιακή άποχριστιανοποίηση της Εύρώπης, όπου είχε άρχισει 200 χρόνια ένωρίτερα...

Ό Κάρλ Μάρξ (†1883) και ό μαθητής του Βλαδ. Λένιν (†1924) ποτέ δέν έκρουσαν την άπόλυτον αντίθεσί των προς οίανδήποτε θρησκεία. Έτσι μόλις έθριάμβευσαν οί κομμουνιστάι εις την Ρωσίαν, άρχισαν να εφαρμόζουν τα δόγματα των διδασκάλων τους εις όλους τους τομείς της ζωής. Τότε οί Ρώσοι διεσπάσθησαν εις δύο αντίθετα σώματα και συνεκρούσθησαν γύρω από τον Θεό μέχρις έσχάτων...

τέσσερα στάδια διακρίνουν αυτόν τον σκληρό διωγμό κατά της Έκκλησίας. Εις την άρχήν οί κομμουνιστάι έπίστευαν ότι καταστρέφοντας την οικονομική βási της Έκκλησίας θα έπετύγχαναν την κατάρρευσι του όλου οικοδομήματος, άφοϋ ό ύλισμός τους διέστρεφε την πραγματική φύσι του Χριστιανισμού. Είχαν έπίσης μιάν άφελή πίστιν εις την έπιστήμη, σίγουροι ότι τα δεδομένα της άπεδείκνυαν συμπερασματικώς ότι δέν ύπάρχει Θεός και ότι ό άνθρωπος δέν είναι παρά ένα κομμάτι λεπτεπίλεπτα ώργανωμένης ύλης.

Με αυτό το πνεϋμα ό πρώτος νόμος του Λένιν, το 1918, έγγυάτο μέν «τήν έλευθερίαν της θρησκευτικής και αντιθρησκευτικής προπαγάνδας», αλλά το ούσιαστικόν όπλο κατά της Έκκλησίας ήταν ή δήμευσις όλης της περιουσίας της. Άμέσως σκληροί διωγμοί έπηκολούθησαν καθ' όλην την έκτασι της χώρας. Οί εκκλησίες του Κρεμλίνου και πολλά Μοναστήρια εκλείσθησαν, τα τυπογραφεία κατεσχέθησαν, 28 ιεράρχες έφονεύθησαν, χιλιάδες κληρικών και εύλαβών λαϊκών εύρηκαν τραγικό θάνατο ή έφυλακίσθησαν... Ό λιμός του 1921 ώξυνε εκ νέου την κατάστασι, διότι ή κυβέρνησις διέταξε την κατάσχεσι κάθε πολυτίμου άντικειμένου των εκκλησιών... Οί κομμουνιστάι άνέμεναν τότε την ταχεία κατάρρευσι του Χριστιανισμού, αλλά, προς έκπληξί των, ή Έκκλησία, στερημένη από τους ύλικούς πόρους της και άπηλλαγμένη από τα χλιαρά μέλη της, έλαβε νέα ζωτικότητα και δύναμι.

Κατά την διάρκεια της ά' αυτής περιόδου (1918-22), ή Ρωσία υπέφερε από

ἀναρχία καὶ ἐμφύλιο πόλεμο, ἐνῶ οἱ κομμουνισταὶ ἐφαίνοντο ὡς σφετερισταί, ὅπου μὲ τὴν ἐνίσχυσι ἐγκληματικῶν στοιχείων κατέλαβαν προσωρινῶς τὴν ἀρχηγία τῆς χώρας, γιὰ νὰ τὴν λεηλατήσουν... Ἡ ἄλλη ὄψις τοῦ Κομμουνισμοῦ, ἡ ὀλοκληρωτικὴ φιλοσοφία τῆς ζωῆς, τὸ πρόγραμμα τῆς μακροχρόνου κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μεταρρυθμίσεώς του, ἐκαλύπτετο ἀκόμη μὲ ἀχνὰ εἰς τὰ μάτια τῶν χριστιανῶν. Ὁ πατριάρχης τῆς Μόσχας, ἅγιος Τύχων, ἐφρόντισε τότε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Ἐκκλησία ἐκδίδοντας, τὸ 1918, ἕναν ἀφορισμὸ ἐναντίον ὅσων κατεδίωκαν τοὺς πιστοὺς καὶ ἐβεβήλωναν τὶς ἐκκλησίες· ἀλλὰ γρήγορα ἀντελήφθη τὴν ἀχρηστία ἐνὸς τέτοιου μέσου...

Ἡ β' περίοδος τοῦ διωγμοῦ διήρκεσε ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1929. Οἱ κομμουνισταὶ, ἀφοῦ ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐξηφανίζετο μὲ τὴν δήμευσι τῆς περιουσίας Τῆς ἀπλῶς, ἢ μὲ τὴν ἐξόντωσι τῶν μελῶν Τῆς, ἐπεχείρησαν νὰ ὑποσκάψουν τὴν ἐπιρροή Τῆς, διαιρώντας τοὺς πιστοὺς εἰς ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Συγχρόνως προσέφεραν προνόμια εἰς ὅλους τοὺς σχισματικούς καὶ αἰρετικούς, ἐνῶ τὸν Μάϊο τοῦ 1922 συνέλαβαν τὸν Πατριάρχη, κατηγορώντας τον δριμύτατα γιὰ ἀντικυβερνητικὴ πολιτικὴ. Τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκησι ἀνέλαβαν τότε τὰ μέλη τῆς «Ζώσης Ἐκκλησίας», ὅπου διεκήρυξαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμα νὰ ὑποστηρίξουν τὸν Κομμουνισμό, ἐπειδὴ τάχα ἔθετε εἰς ἐφαρμογὴ τὸ κοινωνικὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἀρχικῶς ἡ πλεκτάνη εἶχε ἐπιτυχία, καὶ ἔτσι χάος ἐκυριάρχησε εἰς τὴν Ἐκκλησία. Ἐπὶ πλεόν, ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις παρεχώρησε ὠρισμένα προνόμια εἰς τοὺς στασιαστάς, δίνοντάς τους τὴν ἄδεια νὰ ἀνοίξουν μιὰ θεολογικὴ Σχολὴ καὶ νὰ τυπώνουν βιβλία, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ περιεῖχαν κατηγορίες καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς κανονικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἐν τέλει μόνον περιφρόνησι ἔδειξε πρὸς αὐτούς, ἀφοῦ ὅποια δὴποτε ἰδέα συμβιβασμοῦ μεταξὺ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ καὶ πίστεως εἰς τὸν Θεὸν ἦταν τελείως μισητὴ εἰς τὰ μέλη τοῦ κόμματος. Μετὰ τὴν ἀπρόβλεπτον, μάλιστα, ἀποφυλάκισι τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1923, ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἀπεκατεστάθη, καὶ μόνον ἕνα μικρὸ ποσοστὸ ἔμεινε μὲ τὴν «Ζῶσα Ἐκκλησία». Μέχρι τὸν θάνατό του, τὴν 7-4-1925, ὁ Πατριάρχης αὐτὸς περιεβάλλετο μὲ θερμὴ συμπάθεια ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, καὶ σήμερα εἶναι ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένος ὡς Ἅγιος...

Τὸ γ' στάδιο τοῦ διωγμοῦ ἄρχισε τὴν 8-4-1929, ὅταν ἕνας ἀναθεωρημένος νόμος περὶ θρησκείας ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Στάλιν. Αὐτὴν τὴν φορὰ κάθε εἶδος θρησκευτικῆς προπαγάνδας ἔγινε νομικὸ ἀδίκημα, ἐνῶ ἡ ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα ἔλαβε ἔντασι καὶ ὀρμητικότητα. Εἰδικῶς μάλιστα τὰ σχολεῖα ἔγιναν προπύργια τῆς ἀθεϊστικῆς διδασκαλίας. Ἐπὶ πλεόν, τὸ ἄρθρο 17 τοῦ νόμου αὐτοῦ ἀπηγόρευε κάθε μορφὴ φιλανθρωπικῆς ἢ ἐκπαιδευτικῆς δραστηριότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ περιώριζε τὴν ζωὴ Τῆς αὐστηρῶς εἰς τὴν τέλεσι τῆς θείας λατρείας καὶ μόνον.

Ἐτσι ἀφηρέθη κάθε εἶδους αὐτοπροστασία τῶν πιστῶν, ἐνῶ παραλλήλως ἄρχισε μιὰ σειρὰ ἐνεργειῶν γιὰ τὴν κατάπνιξι τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἀργὸ τρόπο, δίχως νὰ παραμεληθοῦν τὰ ἀστυνομικὰ μέτρα. Ἡ πολιτικὴ (μυστικὴ) ἀστυνομία παρακολουθοῦσε συνεχῶς τοὺς πιστοὺς καὶ παρενέβαινε εἰς κάθε πτυχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Σκοπὸ τῆς εἶχε τὴν δίωξι καὶ συντριβὴν κάθε «ἀντεπαναστατικῆς ἐνεργείας» καὶ τὴν προσαγωγή τῶν ἐνόχων ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Λόγω τῆς ἐκρύπτου καταστάσεως, οἱ παλαιᾶς διαδικασίαι τῆς δικονομίας ἦσαν ἀχρηστες, καὶ

έφηρμοζετο μία νέα διαδικασία: ή έξωδικαστική δικαιοσύνη. Έτσι ή μυστική άστυνομία κατώρθωσε νά συγκεντρώση εις τὰ χέρια της τήν παρακολούθησι, τήν ανάκρισι, τήν δίκη, τήν καταδίκη και τήν εκτέλεσι τής απόφάσεως. Πολλά από τὰ στελέχη της προέρχονταν από «έγκληματικά και κοινωνικά εκφυλισμένα στοιχεία τής κοινωνίας», όπου ενεργούσαν αυθαριέτως και ανεξελέγκτως· συνελάμβαναν όποιον ήθελαν, έφυλάκιζαν, λεηλατούσαν και εκτελούσαν, γνωρίζοντας ότι θα παραμείνουν άτιμώρητα...

Κατά τὸ φοβερό αυτό κύμα τοῦ σκληροῦ διωγμοῦ τοῦ 1929 εκλείσθησαν άλλες 1440 εκκλησίες και συνελήφθησαν χιλιάδες κληρικῶν και λαϊκῶν, οί όποιοι μετεφέρθησαν, (όπως και τόσοι άλλοι προηγούμενως και έπομένως), εις τισ φυλακές και τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Εκεί έζησαν τελείως απομονωμένοι από τὸν υπόλοιπο κόσμο υπό τρομακτικές, βάρβαρες και άπάνθρωπες συνθήκες. Η ζωή τῶν μαρτύρων αυτῶν υπήρξε γεμάτη από ανατριχιαστικές ιστορίες συλλήψεων, μεταφορᾶς κρατουμένων, πολυῶρων ανακρίσεων, παντὸς είδους βασανιστηρίων, άθλίων συνθηκῶν διαβιώσεως, κτηνώδους μεταχειρίσεως, πολλαπλῶν εκτελέσεων. Υπολογίζεται ότι εις τὰ στρατόπεδα αυτὰ συγκεντρώσεως εκλείσθησαν, κατά περιόδους, 5.000.000 περίπου πιστῶν². Συμφώνως πρὸς τὰ κατά προσέγγισι πορίσματα τής Κυβερνητικῆς Έπιτροπῆς αποκαταστάσεως τῶν θυμάτων πολιτικῶν διωγμῶν, μέχρι τὸ έτος 1937 είχαν συλληφθῆ 136.900 ορθόδοξοι κληρικοί, από τούς όποιους οί 85.300 έξετελέσθησαν.

Αυτό τὸ στάδιο τοῦ καταδιωγμοῦ διήρκεσε μέχρι τήν αρχή τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου (1940). Μέχρι τότε τὸ 75% τῶν επισκόπων και τὸ 90% τῶν ιερέων τής Ρωσσίας έπεςαν θύματα τῶν εκκαθαριστικῶν επιχειρήσεων, ενώ τὸ 95% τῶν εκκλησιῶν αφηρέθη από τὰ χέρια τῶν πιστῶν. Υπό τήν αφόρητον αυτὴν πίεσι τῶν κομμουνιστῶν, πολλοί χριστιανοί, προκειμένου νά διασώσουν τήν πίστι τους, απέφασισαν νά ζήσουν εις τὸ περιθώριο τής κοινωνίας, μη έχοντες καμμία δυνατότητα εργασίας, κοινωνικῆς προνοίας, κτλ,...

Έπηκολούθησε ὁ σκόπιμος και ιδιοτελής συμβιβασμός μεταξὺ Κράτους και Έκκλησίας, λόγω τής δεινῆς θέσεως εις τήν όποιαν εύρέθησαν οί κομμουνισταί κατά τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο, και τότε ενεκαινιάσθη ή δ' περίοδος τοῦ διωγμοῦ. Με τήν παλινόρθωσι τοῦ Πατριαρχείου εις τήν Μόσχα, τὸ έτος 1943, και τήν εκλογή τοῦ Πατριάρχου, άρχισε κάπως νά ανοικοδομηται ή εκκλησιαστική διοίκησις, με διορισμούς αρχιερέων εις κενές Έπισκοπές, με χειροτονίες νέων ιερέων, με τήν επαναλειτουργία εκκλησιῶν και τήν εκπαίδευσι τοῦ κλήρου εις τισ θεολογικῆς Ακαδημίες τής Μόσχας και τής Αγίας Πετροπόλεως και τισ επαρχιακές ιερατικῆς σχολές, όπου είχαν παύσει νά λειτουργοῦν από τήν αρχή τής κομμουνιστικῆς κυριαρχίας.

Τὸ 1959 όμως, ἐπὶ Χρυστσώφ, έξερράγη νέο κύμα μεγάλου αντιθρησκευτικοῦ διωγμοῦ, τὸ όποιον έχαρακτηρίσθη από άνήκουστο βία και δημιουργία άτμοσφαιρας πανικοῦ και τρόμου. Τὸ άθεο κράτος άρχισε νά επιτίθεται επισήμως πλέον και συστηματικῶς εναντίον τῶν εκκλησιῶν, τῶν κληρικῶν, τῶν πιστῶν, τῶν μοναστηρίων και τῶν θεολογικῶν Σεμιναρίων. Μέχρι τὸ 1962 εκλείσθησαν άλλες 7.000 εκκλησίες. Τήν εποχή αυτὴν ενεφανίσθη και ένα κίνημα διαφωνούντων, όπου και παλαιότερα υπέφωσκε, τὸ όποιον διεμαρτύρετο για τούς θρησκευτικούς διωγμούς και τισ ταλαιπωρίες τῶν πιστῶν ³...

Όλοι αυτοί οι διωγμοί έσημείωσαν αύξομειώσεις μέχρι τὸ 1988 περίπου, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἔόρτασε τὴν χιλιετηρίδα Τῆς, καὶ ἔκτοτε ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἰς τὴν χώρα ἔχει ἀλλάξει... Εἰς τὶς 13-16 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 2000, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μόσχας συνηρίθμησε εἰς τὴν χορεία τῶν Ἁγίων καὶ 1.000 ρώσσους Νεομάρτυρας καὶ Ὁμολογητὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος...

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Οἱ Ρῶσσοι μετανάσται εἰς τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ ἀντιπροσώπευαν μιὰ μεγάλη ποικιλία τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσσίας, προερχόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας καὶ ἀνήκοντες εἰς ὅλες τὶς κοινωνικὰς τάξεις καὶ τὰ ἐπίπεδα μορφώσεως. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἐκπροσώπους τῆς πολιτιστικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, τῶν ὁποίων ἡ διάθεσις πρὸς τὴν Δύσιν ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴν τῶν Ρῶσσων, ὁποῦ ἐπισκέπτονταν τὴν Εὐρώπη πρὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖνοι ἐθαύμαζαν τὴν Δύσιν καὶ εὕρισκαν ὅτι ἐκεῖ πραγματοποιοῦνται τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ἰδεώδη τους. Τώρα, ὅμως, αὐτοὶ δὲν εἶχαν πιά τὶς ἴδιες αὐταπάτες, οὔτε εἶχαν καμμία πρόθεσις νὰ παραμείνουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλ' ἀναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώρα τους, καὶ γι' αὐτὸ ἔμειναν πεισματικῶς προσκολλημένοι εἰς τοὺς παραδοσιακοὺς τρόπους ζωῆς των...

Οἱ περισσότεροι, ὅμως, μετανάσται ἐζοῦσαν πτωχικὰ μὲ τὶς οἰκογένειάς τους, ἐργαζόμενοι ὡς ἀπλοῖ ἐργάται εἰς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα τῆς Δύσεως καὶ ὄντες τελείως ἀποπροσανατόλιστοι εἰς τὶς νέες συνθηκὰς ζωῆς. Ἐχοντες μεγάλη ἀνάγκη πνευματικῆς βοήθειας ἐδημιούργησαν παροικίαις μὲ κέντρο μιὰ ὀρθόδοξη ἐνορία ὑπὸ ἕναν ἱερέα, ὁ ὁποῖος συνετηρεῖτο ἀπὸ τὶς προαιρετικὰς συνεισφορὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συχνὰ ἄποροι καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ νοσταλγία γιὰ τὴν πατρίδα τους. Οἱ νέες Ἐκκλησίαι, ὁποῦ ἰδρῦθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, δὲν εἶχαν συνήθως γιὰ χώρους λατρείας παρὰ μόνον ἀποθηκὰς, ὑπόστεγα καὶ ἰδιωτικὰ οἰκήματα, ἀλλ' ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν τὰ μετεμόρφωνε εἰς φλογεροὺς τόπους προσευχῆς καὶ ἁγιασμοῦ⁴...

Μαζὶ μὲ ὅλους αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους ἡ μεγάλη πολιτικὴ ἀναστάτωσις τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα φοβερὰ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώρα τους, ὑπῆρξαν καὶ πολλοὶ ἐπίσκοποι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ μητροπολίτης Κιέβου Ἀντώνιος (†1936), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βολυνίας Εὐλόγιος (†1946), κ.ἄ. ... Ἡδὴ τὴν 20-11-1920, ὁ πατριάρχης Μόσχας ἅγιος Τύχων (†1925) εἶχε ἐκδώσει μιὰ ἐγκύκλιον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξουσιοδοτοῦσε τοὺς ἐξορίστους Ρῶσσους ἐπισκόπους νὰ ὀργανωθοῦν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν διασπορά, εἰς πρόσκαιρον βάσιν, εἰς περίπτωσιν ὁποῦ θὰ ἦταν ἀδύνατος ἡ ἐπικοινωνία τους μὲ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας.

Ἔτσι ἡ πρώτη Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀντιπροσώπευε τὴν Ρωσικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἐξορία, συνῆλθε τὸ 1921 εἰς τὸ Κάρλοβιτς τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀποτελουμένη ἀπὸ 12 ἐπισκόπους καὶ 80 ἀντιπροσώπους τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Κέντρο τῆς προσοχῆς ὅλων ἦσαν τὰ βάσανα τῶν πιστῶν εἰς τὴν Ρωσσία καὶ οἱ τρόποι, μὲ τοὺς

οποίους θα μπορούσαν να τους ενισχύσουν. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἦταν ἀκόμη πρόσφατος, καὶ μερικοὶ εἶχαν τὴν γνώμη ὅτι ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις θα ἐπιζοῦσε γιὰ πολὺ ἀκόμη.

Μιὰ σημαντικὴ μερίδα λαϊκῶν, ὑπὸ τὸν μητροπολίτη Ἀντώνιο, ἐπίστευε ὅτι εἶναι καθήκον τῆς Ἐκκλησίας νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἔθνος εἰς τὴν πορεία τῆς πολιτικῆς ἀνασχέσεως, τὴν ὁποίαν συνέδεε μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῆς μοναρχίας. Μιὰ ἄλλη μερίδα, ὑπὸ τὸν μητροπολίτη Εὐλόγιο, ἀρνεῖτο τὶς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας μὲ ὅποιοδήποτε συγκεκριμένο πολιτικὸ πρόγραμμα, θεωροῦσα ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὑποχρέωσι νὰ ἐνώνῃ τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν πολιτικῶν ἰδεολογιῶν. Ἡ Σύνοδος τότε εὐρέθη εἰς ἀδυναμία νὰ συνδυάσῃ αὐτὲς τὶς δύο ἀπόψεις καί, παρ' ὅτι ἡ ἀνοικτὴ ρῆξις ἀπεσοβήθη, ἔγινε φανερὸ πὼς ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἐξορία δὲν θα μπορούσε νὰ ἀκολουθήσῃ μιὰ ἐνιαία γραμμὴ, τὴν ὁποίαν θα παρεδέχοντο ὅλοι.

Τελικῶς, ἡ Σύνοδος τοῦ 1921, παρ' ὄλην τὴν ἀντίθεσι μιᾶς ἰσχυρᾶς μειοψηφίας, υἱοθέτησε τὴν ἀπόφασιν παλινρθώσεως τῆς μοναρχίας. Αὐτὴ ἡ ἀπόφασις ἐπεδείνωσε τὴν ἤδη δύσκολον θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς «Ἐνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν» (Ε.Σ.Σ.Δ.), καὶ γι' αὐτό, τὸ 1923, ὁ πατριάρχης Τύχων διέταξε νὰ διαλυθῇ ἡ Σύνοδος τοῦ Κάρλοβιτς. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἡ καταδίκη αὐτὴ ἐπέφερε μιὰ διάσπασιν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐξορίστου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ μὲν μητροπολίτης Εὐλόγιος ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του. Ἄλλ' ὁ μητροπολίτης Ἀντώνιος ἐθεώρησε ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τοῦ Πατριάρχου εἶχε ἐπιβληθῆ διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὴν ἀντιχριστιανικὴν κυβέρνησιν, καὶ παρέμεινε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Συνόδου τοῦ Κάρλοβιτς. Τὰ διεσχορπισμένα εἰς τὰ Βαλκάνια ἐκκλησιάσματα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἄνω Ἀνατολῆς, καθὼς καὶ μιὰ μειονότητα εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἐδέχθησαν τὴν θέσιν του...

Τὸ 1927 ὁ μητροπολίτης Σέργιος, ὡς «ἀντι-τοποτηρητῆς» τοῦ κενοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐκάλεσε ὅλους τοὺς ἐξορίστους Ρώσους χριστιανοὺς νὰ δηλώσουν νομιμοφροσύνην εἰς τὸ Σοβιετικὸν καθεστῶς, ἂν ἐπιθυμοῦσαν νὰ διατηρήσουν τὶς σχέσεις τους μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας. Ἀλλὰ οἱ πλείστοι τῶν Ρώσων δὲν ἠμπόρεσαν νὰ δεχθῶν τὸ αἶτημά του, γιὰτὶ δὲν ἦσαν πλέον ὑπήκοοι τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τότε ὁ μητροπολίτης Ἀντώνιος, θεωρῶν τὴν ἔκκλησιν αὐτὴν ὡς ὑποταγὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἄθεον καθεστῶς, διέρρηξε τὶς σχέσεις του μὲ τὸν μητροπολίτη Σέργιο. Μετ' ὀλίγον καὶ ὁ μητροπολίτης Εὐλόγιος, ἐνισχυμένος ἀπὸ τὴν σύνοδον κληρικῶν καὶ λαϊκῶν τοῦ Παρισίου, ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Φώτιον Β' νὰ τὸν δεχθῇ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων προβλεπόμενα. Ἡ αἴτησις του ἔγινε ἀμέσως δεκτὴ. Μόνον ὀλίγες ἐνορίες, ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Βενιαμίν, ἐπροτίμησαν νὰ παραμείνουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας...

Ἔτσι οἱ διαφορετικὲς στάσεις, ὅπου ἐτήρησαν οἱ ἐξορίστοι Ρώσοι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὶς σχέσεις μεταξὺ τοῦ ἀθέου κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς διήρεσαν εἰς τρεῖς Δικαιοδοσίας : α') Τοῦ «Πατριαρχείου τῆς Μόσχας», δηλαδὴ ὅσων ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν ἐκάστοτε Πατριάρχην τῆς Μόσχας⁵, β') Τῆς «Ἱεραρχίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», δηλαδὴ ὅσων ἀκολούθησαν τὸν μητροπολίτη Ἀντώνιο, ἀπορρίπτοντας οἰανδήποτε πιθανότητα συνεννοήσεως μεταξὺ κομμουνιστῶν καὶ χριστιανῶν⁶, καὶ γ') Τῆς «Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικόν

Πατριαρχείο», γνωστής και ως «Ἐξαρχίας τῶν Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ», δηλαδή ὅσων δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ ὑποστηρίξουν, οὔτε νὰ κατακρίνουν τὴν τακτικὴ τοῦ ἐκάστοτε Πατριάρχου τῆς Μόσχας.

Οἱ τρεῖς αὐτὲς τάσεις ἀντανακλοῦσαν ἐπίσης τὰ διάφορα ρεύματα, ὅπου ὑπῆρχαν ἐντὸς τῆς πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., σχετικῶς μὲ τὴν στάσι τῶν χριστιανῶν ἐναντι τοῦ ἀθείου κράτους. Ἐκεῖ ὠρισμένοι ἦσαν ἀδιαλλάκτως ἀντίθετοι, ἐνῶ ἄλλοι ἐπροτίμησαν νὰ συνεργασθοῦν κατὰ διαφόρους βαθμοὺς εἰς τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δρᾶσι, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπειλεῖτο ἡ πίστις τους...

Βεβαίως, ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς αὐστηρᾶς κομμουνιστικῆς λογοκρισίας, ὅπου ἐπικρατοῦσε τότε, εἶναι ἀδύνατο ἀκόμη καὶ σήμερα νὰ δοθῇ μία σαφῆς ἐκτίμησις τῶν συγκεκριμένων καταστάσεων...

ΕΝΑΣ ΑΓΙΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ὑπ' αὐτὲς λοιπὸν τὶς συνθήκες οἱ Ρῶσοι τῆς διασπορᾶς εἶχαν μεγάλη ἀνάγκη τῆς ζωντανῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, «ἵνα μὴ ἐκλείπη ἡ πίστις» των. Ὁ πανάγαθος Θεός, «ὁ ἐτάζων νεφροὺς καὶ καρδίας», ἐπέλεξε ἀνάμεσά τους ἓνα «σκεῦος ἐκλογῆς» Του, «ἵνα βαστάσῃ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων». Καὶ ποῖος ἦταν αὐτός; Οὐδεὶς ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον «ἐπέβλεψεν» ὁ Θεός· «ὁ ταπεινὸς καὶ φρόνιμος καὶ τρέμων τοὺς λόγους Του»· ὁ πρωθιερεὺς Ἀλέξιος (Μεντβέντκωφ), ἡ ἔμφυχος εἰκὼν Του ... Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βίος του, λιτὸς καὶ «συναξαριακός», (μεθ' ὠρισμένων λεπτομερειῶν, ὅπου, διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, παρετέθησαν ἐν εἴδει σημειώσεων)⁷, ἐκδίδεται εἰς τὸ παρὸν τεύχος πρὸς κοινὴν τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν ...

*Τῆ κβ' Αὐγούστου τοῦ σωτ. ἔτους βδ',
μνήμη τοῦ ἀγίου πρωθιερέως
Ἀλεξίου τοῦ Ρώσου.*

Ἀρχιμανδρίτης Νικόδημος,
ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας
τῆς Χρυσοποδαριτίσης - Νεζερῶν.

1. Λόσσκυ Βλαδ., «Ἡ μυστικὴ θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», Θεσσαλονίκη 1973, σ. 296. Πρβλ.: α'. «Ἡ θαυματουργὴ ἀνακαίνισις τῶν εἰκόνων ἔλαβε χώρα σὲ ἀρκετὲς περιοχὰς ὑπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς. Εἰκόνες καὶ τοιχογραφίαι, μαυρισμένες καὶ παραμορφωμένες ἀπὸ τὸν καιρὸ, ξαφνικὰ, χωρὶς καμμία ἀνθρωπινὴ ἐπέμβασι, ἀπέκτησαν πάλι τὰ λαμπρὰ καὶ φωτεινὰ χρώματά τους». (Ἐπισκόπου Διοκλείας Καλλίστου Γουέαρ, «Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», Ἀθῆναι 1996, σ. 240), καὶ β'. «Ἡ κομμούνια τοῦ χωριοῦ μας ἄρχισε τὴν δραστηριότητά της... Σημεῖα τῶν καιρῶν: παλιὲς εἰκόνες, σὲ σπῆτια καὶ ναοὺς, ἀστράφτουν κι ἀκτινοβολοῦν! Οἱ τροῦλλοι πολλῶν ἐκκλησιῶν, μαυρισμένοι ἀπ' τὸν χρόνον, ξαφνικὰ ἀνακαινίζονται καὶ λαμποκοποῦν! Τί θέλει νὰ μᾶς δείξῃ ὁ Θεὸς μὲ τούτα τὰ θαύματα ;...». («Τὸ ὁδοιπορικὸ ραβδί», Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς 1996, σ. 42).

2. Συνολικῶς ἐκτιμᾶται ὅτι, 12.000.000 περίπου ἀνθρώπων ἐκλείσθησαν εἰς αὐτά, κατηγορούμενοι ὡς «ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ», καὶ τελικῶς οἱ 10.000.000 ἀπὸ αὐτοὺς ἐξετελέσθησαν ἢ ἀπέθαναν ἐκεῖ ἀπὸ τὶς κακουχίας. Σχετικαὶ ἀνατριχιαστικαὶ μαρτυρίαι διασώζονται εἰς πολλὰ κείμενα, ὅπου εἶδαν ἕκτοτε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος... (Πρβλ. Σολζενίτσιν Ἀλ.,

«Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ», Άθηναι 1974 – δια τοῦ ἔργου αὐτοῦ, περιγράφεται ὁ ἀβίωτος βίος τῶν ἐγκλεισμένων εἰς τὰ κατεσπαρμένα, ὡς «ἀρχιπέλαγος», ἀνά τὴν πρώην Σοβιετικὴ Ἑνωσι στρατόπεδα συγκεντρώσεως, φυλακές, κ.τ.λ., «γκουλάγκ».

3. Οἱ διαμαρτυρίες ἐγίνοντο εἴτε μέσῳ τῶν λεγομένων «σαμιζντάτ=ἐκδίδω μόνος», (δηλ. χειρογράφων ἢ δακτυλογραφημένων κειμένων, ὅπου, ἐξ αἰτίας τῆς λογοκρισίας, ἐκυκλοφοροῦντο μυστικῶς), εἴτε μέσῳ τῶν «ἀνοικτῶν ἐπιστολῶν», κτλ.

4. Ἴσως ἀξίζει νὰ παρατεθῆ ἐδῶ μία μαρτυρία περὶ τῶν Ρώσων μεταναστῶν εἰς τὴν Γαλλία : «...Μία χούφτα Ρῶσοι ἐμιγρέδες κυνηγημένοι ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τῶν Μποσεβίκων. Ἐφτασαν στὸ Παρίσι τὴν δεκαετία τοῦ 1920. Ἀπὸ διαφορетиκούς ὁ καθένας δρόμους καὶ διαφορετικούς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Τὸ πρῶτο πού ἔκαναν, ἦταν νὰ χτίσουν μιὰν ἐκκλησιά. Μικρὴ, ταπεινὴ, ἀλλὰ ὀρθόδοξη: μπαίνεις, ἀκόμα σήμερα, καὶ νομίζεις ὅτι βρίσκεσαι στὸ Ἄγιονόρος. Δίχως ἤλεκτρικὸ, μόνο κεριὰ καὶ καντήλια, εἰκόνες μόνο βυζαντινῆς (στὴν ρώσικη τεχνοτροπία), ὄχι θρησκευτικὴ ζωγραφικὴ, ὄχι εὐρωπαϊκὲς ἀπομιμήσεις. Ἀτμόσφαιρα κατάνυξης, χάρος ἀνθρώπινης κοινότητας, κοινωνίας προσώπων. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, σὲ φτωχικὰ παραπήγματα, ἔστησαν μιὰ θεολογικὴ σχολή. Αὐτὸ τὸ ξεχωριστό, τὸ ἀποκλειστικὰ δικό τους, εἶχαν νὰ προσφέρουν στὴν Εὐρώπη: θεολογία. Τὴν σχολὴ τὴν ἐπᾶνδρωσε ἡ πρώτη ὁμάδα τῶν ἐμιγρέδων – ὅλοι σχεδὸν σπουδαγμένοι σὲ ἄλλες ἐπιστῆμες. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ φτωχικὰ παραπήγματα τῆς σχολῆς τους ξεκίνησε κάτι σὰν ἐπανάσταση: Οἱ κυνηγημένοι ρῶσοι μετανάστες κόμισαν στὴν Εὐρώπη ὄχι μιὰ ἐπιμέρους θεολογικὴ-ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ἰδεολογικὰ «ὀρθοδόξετερη» ἢ βιωματικὰ πιδ «πνευματικὴ», πιδ «μυστικὴ». Ὅχι. Ἡ ἐκρηκτικὴ τους συμβολὴ ἦταν ὅτι ἀντέταξαν στὸ εὐρωπαϊκὸ ἀδιέξοδο ρεαλιστικὴ πρόταση ζωῆς, πρόταση ὑπαρκτικοῦ νοήματος. Καὶ ἡ περιθωριακὴ τους παρέμβασις λειτουργοῦσε μὲ τὴν δυναμικὴ τοῦ «κόκκου τῆς σινάπεως», τοῦ ἐλάχιστου σπέρματος τοῦ ἱκανοῦ νὰ τινάξει καὶ βράχο. Ἦταν μιὰ ἱστορικὴ ἐκπληξή, ἀν ὄχι θαῦμα. Ὅστερα ἀπὸ αἰῶνες «βαβυλωνίαις αἰχμαλωσίας» στὴν ἄλλοτριωσι, στὸν μιμητισμὸ τῆς νοσησαρχίας καὶ τοῦ νομικοῦ ἠθικισμοῦ τῆς Δύσης, ἡ Ὀρθοδοξία ξανάβρισκε τὴν πρωτοχριστιανικὴ ταυτότητα τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ» γεγονότος. Ἀδύνατο νὰ ἐντοπισθεῖ σὲ ἐπιγραμματικούς ἀφορισμούς ἢ σπερματικὴ δυναμικὴ τοῦ κατορθώματος αὐτῆς τῆς πρώτης γενιᾶς τῶν ρώσων ἐμιγρέδων τοῦ Παρισιοῦ. Τὸ ζωτικὸ τόλμημα γνώρισε ταχύτατη μετακένωση σὲ κάθε ὀρθόδοξη χώρα – παντοῦ σὰν ἐλάχιστη ἀριθμητικὰ ζύμη, πού ὅμως ἀναστάτωνε καθολικὰ τὴν νοσοτροπία, τὴν στάση, τὸν προβληματισμὸ, τὴν γλώσσα. Ταυτόχρονα μπόλιαζε μιὰ δολόκληρη γενιὰ ρωμαιοκαθολικῶν καὶ προτεσταντῶν Εὐρωπαίων μὲ τὴν χριτικὴ ἀμφισβήτηση τῆς παγιωμένης στὴν Δύση «θρησκιοποίησης» τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ σύγκριση τῆς ρωσικῆς μὲ τὴν ἑλληνικὴ παρουσία στὸ Παρίσι ἦταν τραγικὰ ὀδυνηρή: Οἱ Ἕλληνες μετανάστες δὲν εἶχαν ποτὲ διερωτηθεῖ – οὔτε ὡς σήμερα ὑποψιάζονται – τί τὸ ξεχωριστό, τὸ ἀποκλειστικὰ δικό τους εἶχαν νὰ κομίσουν στὴν Εὐρώπη, πια πρόταση, ποιά δυναμικὴ ἑτερότητα θὰ τοὺς καθιστοῦσε ἐνεργητικὰ μετόχους στὸ εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι. Ὅσοι Ἕλληνες διανοούμενοι βρέθηκαν στὸ Παρίσι, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα τοῦ Κοραῆ καὶ τοῦ Ψυχάρη, πάσχιζαν γιὰ τὴν ταχύτερη δυνατὴ ἐξομοίωσή τους μὲ τοὺς Γάλλους ὁμολόγους τους, λογάριζαν ἐπιτυχία τὸν πιθηκισμὸ καὶ τὴν μιμησι τῆς ἐπιχώριας διανοήσεως καὶ τῶν προβληματισμῶν τῆς. Οἱ ὑπόλοιποι, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας τοῦ Παρισιοῦ – πᾶμπλουτοὶ ἐπιχειρηματίες, ἔμποροι, ἐφοπλιστές, παλαιοὶ ἀριστοκράτες τῆς Πόλης ἢ ἄλλων μεγαλοαστικῶν κέντρων τοῦ βαλκανικοῦ, μικρασιατικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ Ἑλληνισμοῦ – συντηροῦσαν μιὰ συμπτωματικὴ ἑλληνικότητα γραφικῶν παραδόσεων καὶ εὐκαιριῶν κοσμικῆς συναναστροφῆς. Εἶχαν χτίσει, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ (20οῦ) αἰῶνα, μιὰ ἐπιδεικτικὸ πλοῦτος ἐξευρωπαϊσμένη ἐκκλησιά στὴν πιδ ἀριστοκρατικὴ συνοικία τοῦ Παρισιοῦ. Ἐκεῖ ἡ λατρεία – μὲ πολυφωνικὴ χορωδία – ἦταν μόνο θρησκευτικὴ παράσταση καὶ ἀφορμὴ συνείρεσης τῆς «καλῆς κοινωνίας»... (Ἰπῆρχαν, στὴν δεκαετία τοῦ 1960), δυὸ γαλλόφωνες ἐνορίες. Ἡ πρώτη συναθροίζοταν στὸ ὑπόγειο – «κρύπτη» τοῦ φανταχτεροῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Ρώσων, στὴν ὁδὸ Daru – κοντὰ στὴν Etoile. Ὁ καθεδρικός αὐτὸς ναὸς καὶ τὸ ἐκκλησιασμά του δὲν διέφεραν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ καθεδρικοῦ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῆς ρωσικῆς κοινότητας τοῦ Παρισιοῦ συντηροῦσε, ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, μιὰ συμπτωματικὴ ὀρθοδοξία γραφικῶν παραδόσεων καὶ εὐκαιριῶν κοσμικῆς ἀναστροφῆς. Κἀτῶ στὴν «κρύπτη» ἦταν τὸ «ἄλλο», ἦταν ἡ ἐκπληξή: Εἶχε τὴν αἴσθησι ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δικοὶ σου καὶ εἶσαι δικός τους, ὅτι τελοῦν καὶ τελεσιουργοῦν ὅλοι μαζί μιὰ ἔξω ἀπὸ τὶς κοσμικὲς προδιαγραφὰς κοινότητα. Μὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ αὐτονόητου, δίχως ἐπιχρίσματα θελημένης συμπεριφορᾶς, εἶχα ζήσει στὴν Ἑλλάδα καὶ εἶχα γνωρίσει στὴν Γερμανία «εὐσεβιστικὲς» κοινότητες: Ἡ «εὐσέβεια» ἦταν τὸ κοινὸ γνῶρισμα, πού ἔδινε ἐξωτερικὴ ὁμοιομορφία στὴν ἐμπρόθετα ὀργανωμένη ὁμάδα, ἄλλα αὐτὴ ἡ ὁμοιομορφία «εὐσέβεια» ἦταν καὶ χάσμα ἀπόστασης ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τῆς ὁμάδας. Στὴν ἐνορία τῆς «κρύπτῆς» καθένας κόμιζε τὴν ἑτερότητά του, περισσότερο ἢ λιγότερο ἐνάρετη ἢ ἁμαρτωλὴ, δίχως ἔγνοια συμμόρφωσης σὲ κοινὸ κώδικα. Ὁ ἄξονας ὁ ἐνοποιητικός ἦταν ἡ ἀνάγκη τῆς κοινωνίας, μὲ ἐπίγνωση μιᾶς πρόγευσης τῆς ἐσχατολογικῆς «βασιλείας», πού χαρίζεται σὲ κάθε εὐχαριστιακὴ σὺνάξη... Μία ἄλλη γαλλόφωνη ἐνορία (ὑπῆρχε) στὴν ὁδὸ St. Victor, στὸ 5ο διαμέρισμα τοῦ Παρισιοῦ. Ἦταν ἓνα παλιὸ μαγαζί, μάλλον ἐστιατόριο, πού οἱ Ρῶσοι τὸ εἶχαν μετατρέψει σὲ ἐκκλησία. Ἄβαφα ξύλινα δοκάρια στηρίζαν τοὺς τοίχους καὶ τὴν ὀροφή, ὁ ἐσωτερικός διάκοσμος τοῦ χώρου ἔδινε μιὰ ἀτμόσφαιρα κατάνυξης καὶ γαλήνης συναρπαστικῆς. Τὸ τέμπλο τὸ εἶχε ἀγιογραφήσει ὁ Λεωνίδας Οὐσπένσκυ... Καὶ ἐδῶ ἡ ἐνορία ἦταν ζωντανὴ κοινότητα, ἀνθρώπινη συντροφιά μὲ συνείδησι εὐχαριστιακῆς σὺνάξης, καθαρή ἀπὸ τὴν ἀπλῶς καὶ αὐτονόητα κληρονομημένη ἐθιμικὴ θρησκευτικότητα.... (Γιανναρᾶ Χρ., «Τὰ καθ' ἑαυτόν», Ἀθῆναι 1995, σ. 87-94).

5. Περὶ τὸ ἔτος 1970, ἡ ἀντίστοιχος δικαιοδοσία εἰς τὶς Η.Π.Α., γνωστὴ καὶ ὡς «Μητροπόλια», κατέστησε ἐαυτὴν «αὐτοκέφαλον» μετωνομασθεῖσα εἰς «Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀμερικῆς». (Ἐκτοτε οἱ δικαιοδοσίαι αὐξήθησαν εἰς τέσσαρες).

6. «Ἡ Σύνοδος αὐτὴ, τὸ 1949, μετέφερε τὴν ἔδρα τῆς στὴν Νέα ὸρκη (τῶν Η.Π.Α.) ... καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1960 ἄρχισε νὰ ἀπομονώνεται ... (γιατί) οἱ ἡγέτες τῆς πιστεύουν πῶς οἱ ἄλλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίαις ἔχουν κάνει συμβιβασμούς

στήν πίστη, με τήν συμμετοχή τους στήν Οικουμενική Κίνηση. Είναι φυσικά πολὺ ἀτυχῆς αὐτὴ ἡ ἀπομόνωσή της... (γιατὶ) ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ φανερώνει μία βαθιὰ προσήλωση στήν ἀσκητικὴ, μοναστικὴ καὶ λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ρωσίας...». (Ἐπισκ. Καλλίστου, ἔ.ἀ., σ. 283).

7. Ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου (Μεντβέντκωφ) μετεφράσθη ἀπὸ ἓνα μικρὸ γαλλικὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον «ἐκυκλοφορήθη ὑπὸ τὴν εὐλογία τῶν Σεβασμιωτάτων Γεωργίου, Ἀρχιεπισκόπου τῶν Ρωσικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως», κατὰ τὸ ἔτος 1986 εἰς τὸ Παρίσι. Εἰς τὸ βιβλιόριον αὐτὸ περιέχονται δύο κείμενα: α'. «Homélie de l' Archiprê-tre Paul Poukhalsky prononcée le 4 Octobre 1957, devant le cercueil du Père Alexis Medvedkov», (pp. 5-12), καὶ β'. «L' ar-chiprêtre Alexis Medvedkov», (traduit et compilé par mme A. D. Donzeau, pp. 15-30).